

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК СИСТЕМНА ХАРАКТЕРИСТИКА В АКТУАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

О. В. БЕРВЕНО, д-р екон. наук, доц.,
проф. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Якість життя населення є провідним комплексним показником розвитку соціально-економічних систем, адже вона є головним результатом та метою їх функціонування. Саме тому проблематика якості життя населення є об'єктом пильної уваги дослідників різних напрямів науки та практиків публічного управління. На відміну від вузько професійних проблема якості життя турбує кожного, тому потребує сумісних зусиль всіх учасників процесу життєзабезпечення населення.

Сьогодні інклюзивність стає одним з провідних параметрів розвитку, що грає визначальну роль у формуванні якості життя населення країни таким чином, щоб її рівень задовольняв всіх представників суспільства, всі верстви населення. Інклюзивний розвиток, перш за все, передбачає інклюзивне зростання, яка на відміну від традиційної трактовки економічного зростання, має більш ширші цілі, ніж збільшення доходів та ВВП, воно орієнтовано на людський розвиток та зростання якості життя всього населення. Забезпечення інклюзивного зростання може відбуватися двома шляхами: по-перше, за рахунок скорочення нерівності та бідності серед населення країни, по-друге, за рахунок розширення залученості та активної участі в суспільному відтворенні якомога більшої кількості людей, в ширшому розумінні всіх бажаючих. Таким чином, ключовими аспектами інклюзивного зростання, а на цій основі й інклюзивного розвитку, є: по-перше, інвестиції в людський капітал нації; по-друге, активна соціальна політика держави, зокрема створення нових робочих місць, соціальний захист всіх верств населення, особливо вразливих; по-третє, ефективна структурна політика, орієнтована на модернізацію національної економіки та справедливий перерозподіл суспільного продукту як через прогресивну податкову політику так й активну роль громадянського суспільства та активізацію участі соціальних інститутів.

Саме інклюзивний характер розвитку здатний забезпечити рівномірний розподіл суспільного багатства та зростання якості життя населення всіх без виключення представників соціуму. Його забезпечення передбачає також інституційну трансформацію національної господарської системи, розвиток тих інституційних чинників, які сприятимуть формуванню вектору інклюзивності. Як справедливо стверджують дослідники, зокрема Л. Ємельяненко, В. Петюх, К. Дзензелюк, головним результатом інклюзивного розвитку є підвищення рівня та якості життя населення за рахунок забезпечення ефективної зайнятості та досягнення максимальної рівномірності у розподілі доходів [1]. Але забезпечення ефективної зайнятості, гідного рівня оплати праці та

справедливого розподілу суспільного багатства є дуже складним завданням, особливо для перехідних економік, як українська, які не в змозі забезпечити достатнього рівня ні економічної ефективності, ні соціальної справедливості, ні, тим паче, їх ефективного поєднання.

Якісні зміни в життєдіяльності людей призводять до формування більш високої якості життя, що є важливим критерієм соціально-економічного прогресу. При інклюзивному характері соціально-економічного розвитку всі члени суспільства об'єднані взаємодією із забезпечення якості життя, побудова якої стає провідною формою соціальної взаємодії, та дозволяє розглядати суспільство як сукупність людей, що здійснюють спільну діяльність і відносини. Таким шляхом ця спільність стає системою, цілісністю з якостями, яких немає ні в одному з включених в неї елементів окремо, носієм сукупності норм і цінностей, які визначають характер і зміст соціальної взаємодії як органічної єдності всіх сфер суспільного життя. В формуванні інклюзивного типу розвитку особливе значення має комплементарна взаємодія державних і економічних інститутів, націлених на вдосконалення якості життя, як ключових компонентів національної інституційної архітектури. Економічні інститути забезпечують основу зростання якості життя і є невід'ємною умовою життєдіяльності людини, тому важливе значення набуває їх ефективне функціонування.

Теорію ефективних інститутів в науковій літературі розкривають такі вчені як Д. Асемоглу, Дж. Робінсон, О. Уільямсон [2-3]. Для їх теорії характерно визначення фундаментальної причини диференціації рівня багатства та бідності, свободи та залежності – фактору інклюзивності, який сьогодні стає головним трендом розвитку. На відміну від екстрактивних, інклюзивні інститути створюють, перш за все, вільний доступ до всіх без винятку ресурсів, включення усіх членів суспільства до активних форм життя та самореалізації. Практично інклюзивний інституційний режим – це можливість такого розподілу ресурсів в соціально-економічній системі, який створює ефективні передумови для зростання суспільного продукту та його справедливого розподілу між всіма учасниками суспільного відтворення. Важливою складовою якості життя всіх верств населення є можливість забезпечення якості розвитку людського потенціалу. Основні параметри людського розвитку відіграють провідну роль й в концепції інклюзивного розвитку, що можна проілюструвати за допомогою індексу інклюзивного розвитку.

Всесвітній економічний форум в Давосі з 2015 р. започаткував формування щорічного рейтингу країн за індексом інклюзивного розвитку (Inclusive Development Index), що передбачає *оцінку економічної ефективності для уявлення більш повної картини реального рівня життя населення досліджуваних країн*. Методика розрахунку індексу інклюзивного розвитку (IDI) базується на 12 показниках, які групуються по трьох групах: зростання і розвиток (що в тому числі включає очікувану тривалість здорового життя та зайнятість населення); інклюзивність (що включає показники бідності та

диференціації доходів); наступність поколінь і стійкість розвитку (що включає показники екологічної, демографічної та фінансової безпеки). З усіх цих показників складаються групові індекси, а потім розраховується їх середнє арифметичне значення [4]. Згідно останнього рейтингу Україна займає 49 позицію серед країн, що розвиваються, яким передують ще 30 розвинених країн, з показником 3,42, що свідчить про зниження індексу на 6,8 % за останні п'ять років [5].

Враховуючи все вищевикладене, вважаємо за необхідно для формування інклюзивного вектору розвитку економіки України, проведення комплексного реформування за такими пріоритетними напрямками: податкове реформування, інноваційно-технологічна модернізація економіки, переорієнтація соціальної політики на все населення, інституціоналізація розвитку людського потенціалу країни.

Литература:

1. Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Дзензелюк К. В. Інтегральна оцінка інклюзивного розвитку в Україні на національному та місцевому рівнях. *Економіка та держава*. 2019. № 6. – С. 4-10.
2. Acemoglu D., Robinson J. Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty. – New York: Crown Publishers, 2012. – 571 p.
3. Williamson O. The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead. *Journal of Economic Literature*. 2000. Vol. XXXVIII. № 3. – P. 595-613.
4. The Inclusive Growth and Development Report 2017. Geneva: World Economic Forum, 2017. – 75 p.
5. The Inclusive Development Index 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf (дата звернення: 20.01.2020).

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ИНДИКАТОРОВ И СТАНДАРТОВ ИНКЛЮЗИВНОГО РАЗВИТИЯ

О. К. ГАРШИНА, канд. экон. наук, проф.,
проф. кафедры общеэкономических дисциплин
Донбасский институт техники и менеджмента Международного научно-технического университета имени академика Юрия Бугая, г. Краматорск

Концепция инклюзивного развития экономики, активно развивающаяся в течение последних лет, является актуальной и востребованной. Во многих публикациях [1, 3, 4, 5], в том числе и в докладе, сделанном на Всемирном Экономическом форуме в Давосе [2], обосновывается необходимость отказа от единственного универсального показателя экономического роста – ВВП и перехода к индексу инклюзивного развития (Inclusive Development Index; IDI), который оценивает страны по критериям роста, справедливости и устойчивости. Это особенно актуально для Украины, где доля теневого сектора экономики выше, чем в странах Евросоюза, и рост ВВП происходит в основном